

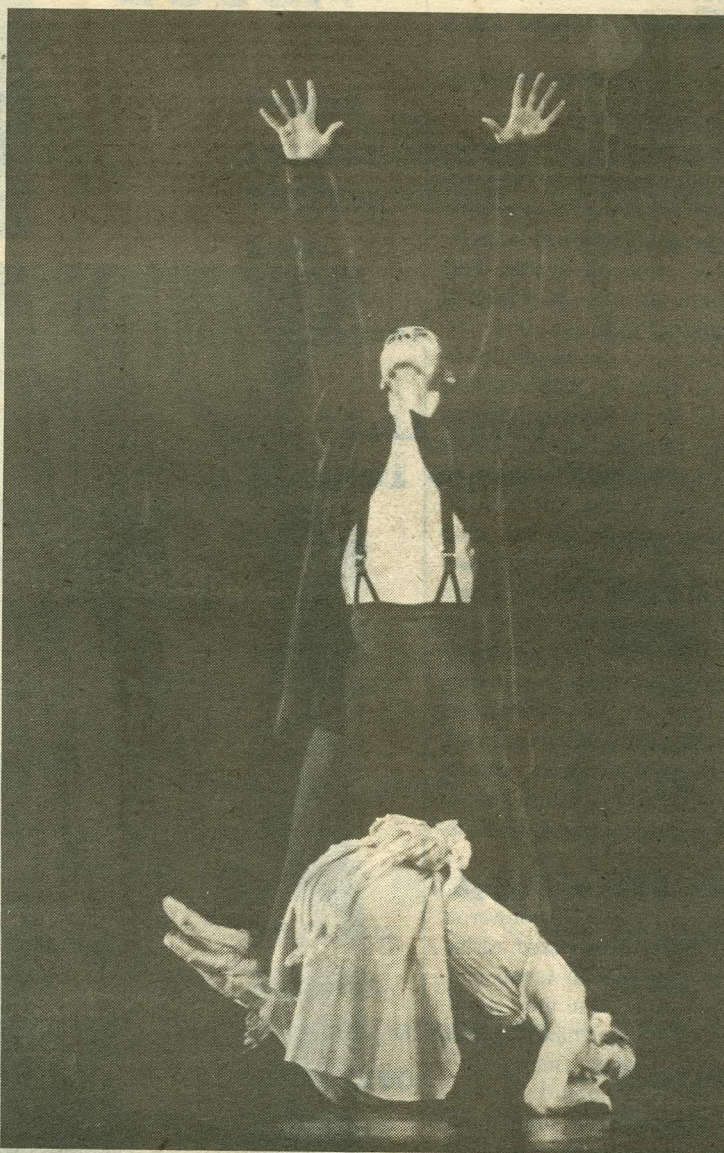
EESTI BALLETT — LAEVUKE KÄRESTIKUS

(Algus eelmises
"Sirbis")

"Estonia" retrospektiivse balletikolmiku lavaletoomise dikteeris ilmselt olukord teatris. Tantsijatele oli tarvis arendavaid ülesandeid. Seda loen välja K. Ivaste, I. Iteri, J. Raidmaa, I. Sõrmuse ja T. Vilksi tantsust "Paquitas". Nii oli ka Kaie Kõrbil ja "Estonia" laval juba kodunenud Viesturs Jansonsil pikalt kontserdireisilt naastes kohe midagi tantsida. Ja tantsiti kõrgtasemel nagu "Võlumandariiniski". Viimase kavva võtmist õigustab ka Tatjana Kilgase debüüt Prostituudina. Isikupärase tantsulaadiga tantsijatarile oli see ilmselt tulemusrikkaim hooaeg lavateel. Ka andis talle palju osalemise Murdmaa-Berio "Naises" ("Nordic Stari" koosseisus). Väga heaks kujunes veel soolo muusikaline "Suudle mind, Kate".

Ülalnimetatud kontserdireis jättis aga Kõrbi-Jansonsi ilma hooaja keskmast balletisündmusest — Mai Murdmaa "Kuritöö ja karistus" visioonist Pärdi muusikale. Et tegemist on millegi erilisega, sellele vihjavad juba reageeringud ajakirjanduses (üldse on viimasel ajal tantsust kirjutatud rõõmustavalt palju!). Olen lugenud kümnet (!) retsensiooni. Eten-

duš paneb mõtlema. Reageeriti erinevalt. Kodumaisele heakskiidule vastandus Saksamaal ilmunud arvustuste külm dušš. Neid tuleb siiski võtta reservatsiooniga. Kui meie lähtume hinnanguis panoraamselt, mitmesuguseid komponente arvestades

"Kuritöö ja karistus".

HEINO AASSALU TAGASIPILK HOOAEGA 1991/92

tojevski ja Pärdi maailm enamasti ei kattu (ühel disharmonia, teisel harmoonia, selle taotlus/otsing). Ent koreograaf teab, et muusika tähendus saab olla palju avaram kui sõnal. Muusika võib ja saab avastada teksti uusi tähendusvariundeid. näidata

je, koormeisterid Anne Dorbek ja Jüri Rent on kindlasti kunsti-sündmuse peategelased. On silma/kõrva/südame pidupäev, milles on suur osa ka kunstnikul ja tantsijatel. Vapustavad nii Jüri Jekimov kui ka Priit Kripson Raskolnikovina. Jekimovil on

na, mida on tarvis teha. Armas-tada!

Kui proovide käigus selgus, et Kaie Kõrb ei saa esietenduse ajal Tallinnas viibida, tegi lavastaja mitu julget sammu: ta kutsus Suurest Teatrist tippbaleriini Ljudmila Semenjakat, edutas julgelt seni tagasihoidlikult esinenud Inna Sõrmust ja uskus Inge Arro uut moodi avanemise võimalikkusse. Ning ta ei eksinud. Kõigi kolme kehastuses (igapähe isikupäraselt) Sonja teema kannab. Suurima üllatuse valmistas seejuures Inna Sõrmus, kes tantsib "Estonias" juba mõnda aastat, kel aga tõeline avanemine tuli alles nüüd. Selles Sonjas on otse valulikke häbelikkust, ujedat koketsust, aga ka mingi sõnuseletamatu tugevus. Niisugusena avaneb ta juba esmailmumisel (stseen pesukausi ja veega), kus ta (kujundlikult) kogu kõntsa endalt maha uhab. Kindlasti on "Kuritöö ja karistus" hooaja 1991/92 tippe. Seisab (žanrimäärangust hoolimata) ühes reas Draamateatri "Ivanovi", Noorsooteatri "Ilvese tunni" jt. parimate lavastustega. Uus ballett on etendus-etenduselt mõjuvust, sügavust ja kiirgust juurde saanud.

Eesti ballett kõigi oma sisetiste ja välisvapustustega on läbimas järjekordset kärestikku. Kärestike ületamine on talle omane. Seda algaegadest peale. Seitsekümmend aastat tagasi lõppes esimene püüdlamine vana armsa "Coppélia" esietendumisega. Teine suur katsumus langeb 1944. aastasse. "Vane-muises" oli selleks ajaks säilinud balletijuht ja esipaar, "Estonias" leidis trupi tuumik, kuid puudus juht ja priimabaleriin. Ometi pandi just siis alus edule, mis on omane 1970.—1980. aastate balletile, mille mänguruum avar-dus.

Varasemad heitlused lõppesid uude kvaliteeti jõudmisega. Mis saab seekord? Kummagi riigiteatri laval on stuudiovaimu ("Estoniasse" tõi selle "Nordic Star", aga ka Turu tantsuteater ERI). Üldpildile lisandub seegi, mis tantsu alal on aset leidnud

sonsi ilma hooaja keskse-
mast balletisündmusest —
Mai Murdmaa "Kuritöö ja
karistuse" visioonist Pärdi
muusikale. Et tegemist on
millegi erilisega, sellele
vihjavad juba reageerin-
gud ajakirjanduses (üldse
on viimasel ajal tantsust
kirjutatud röömustavalt
palju!). Olen lugenud küm-
met (!) retsensiooni. Eten-

"Kuritöö ja karistus".

HEINO AASSALU TAGASIPILK HOOAEGA 1991/92

dus paneb mõtlema. Reageeriti erinevalt. Kodumaisele heakskiidule vastandus Saksamaal ilmunud arvustuste külm dušš. Neid tuleb siiski võtta reservatsiooniga. Kui meie lähtume hinnanguis panoraamselt, mitmesuguseid komponente arvestades, tuntud balletisituatsiooni taustal nähtut hoolega analüüsid, siis Karlsruhele oli "Kuritöö" kontekstist välja kistud, võõras kunstnähtus. Pealegi tulid siin järgmise päeva retsensioonid, s. t. kirjeldati esmamuljet (kui järsku kirjutati *pas de deux*'dest Pärdi loo puhul või romantilisest(?) "Paquitast", tekkisid mul väikesed kahtlused kirjutaja asjatundlikkuses!). Kummalisel kombel otsiti tihedamat seost Dostojevskiga. See on literatuursuse nõudmine, ent Murdmaa on teinud kõik, et literatuursusest eemalduda.

"Kuritöö ja karistuse" puhul on kõige olulisem, et lavastaja ei illustreeri. Ta on enesest läbi lasknud kirjaniku kui ka helilooja teosed, et ennast väljendada tantsuteatri kujundite abil. Dos-

tojevski ja Pärdi maailm enamasti ei kattu (ühel disharmonia, teisel harmoonia, selle taotlus/otsing). Ent koreograaf teab, et muusika tähendus saab olla palju avaram kui sõnal. Muusika võib ja saab avastada teksti uusi tähendusvarjundeid, näidata seda uuest lähtepunktist. Isegi juhul, kui koreograaf ühendab teksti ja muusika niisugusel viisil, nagu on teinud Murdmaa (Pärdi "Cantus", Sonatiin, "Diagrammid", "Calix" jt. oopused pole ju inspireeritud Dostojevskist!). Muide, laval tajume Dostojevski närviliste tekstide rütmi.

Laval on niisiis iseseisev teos, kus saavutatakse tugev dramaatiline pinge. Kohati on see lausa plahvatuslik, sest muusika ja lavaline lahendus kattuvad. Koreograaf on režissöörina uuenenud. Kindla käega vormib ta hinge tapmise lugu, mis armastuse ja mõistmise kaudu jõuab puhastumiseni, religioosete tõdede juurde. Palju lisab üldmuljele orkestri ja koori kohalolek. Eri Klas ja Peeter Lil-

je, koormeisterid Anne Dorbek ja Jüri Rent on kindlasti kunsti-sündmuse peategelased. On silma/kõrva/südame pidupäev, milles on suur osa ka kunstnikul ja tantsijatel. Vapustavad nii Jüri Jekimov kui ka Priit Kripson Raskolnikovina. Jekimovil on isegi silmad Raskolnikovi omad (suured plaanid rambis!). Tema tegutsemises on sihiteadlikkust, seetõttu kannatab ta enam ja kirkastumine saab sellest reljeefsust juurde. Kripsonis on rohkem noorukit, tegutsemise intuiitsust. Tantsulist materjali valitsevad mõlemad meisterlikult. Etenduse üks tipp on stseen peategelase, uurija (Janis Garancise ja Jüri Mihhejevi plastiliselt väljendusrikas ja sisukas esitus!) ja mehaanilise nokkiva kanaga. Tegelased on siin nagu voolu all olevad elektriijuhtmed.

Murdmaa Sonja-kaemuses näeme oma hapruses tugevat naist, kes nagu ännaks Issandale aru nii Raskolnikovi kui ka iseenda eest. Tema teab ainsa-

Foto:

vana armsa "Coppélia" esietendumisega. Teine suur katsumus langeb 1944. aastasse. "Vane-muises" oli selleks ajaks säilinud balletijuht ja esipaar, "Estonias" leidis trupi tuumik, kuid puudus juht ja priimabaleriin. Ometi pandi just siis alus edule, mis on omane 1970.—1980. aastate balletile, mille mänguruum avar-dus.

Varasemad heitlused lõppesid uude kvaliteeti jõudmisega. Mis saab seekord? Kummagi riigiteatri laval on stuudiovaimu ("Estoniasse" tõi selle "Nordic Star", aga ka Turu tantsuteater ERI). Üldpildile lisandub seegi, mis tantsu alal on aset leidnud meie muudel lavadel — TPÜ koreograafiakateedri lõpetajate diplomietendus "Teekond" (M. Kivistiku muusikal, K. Ristikivi luule motiividel, juhendaja M. Agu), "Oma juuri otsimas" ansambli "Kullaketrajad" (V. Kurbel) aruandekontserdil jm.

Üks ring näib täis saavat. Teisel tasandil oleme tagasi pöördunud Eesti balleti- ja tantsuteatri kujunemise aegadesse, s. o. 1920. aastaise, mida samuti iseloomustas stuudiovaim, uute struktuuride tekkimine.

Tuleb loota, et kärestikule järgneb stabiilsem teekonnaosa. Seda siis, kui kõik jõud koonda-da ja olemasolevatele toetudes noori andeid soosida. Eriti koreograafe!